



จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย

กาวินสรา สุดใจ*

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

Natural Poetic Images in the Poetry of Contemporary Southern Thai Poets

Kawinsara Sudjai*

School of Liberal Arts, Walailak University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 23 July 2025

Revised 19 September 2025

Accepted 3 October 2025

คำสำคัญ

จินตภาพธรรมชาติ

กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย

กวีภาคใต้

Keywords:

natural poetic images,

Poetry of Contemporary,

Southern Thai Poets

Corresponding author

E-mail address:

kawinsara.cw@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย และศึกษาแนวคิดที่สื่อผ่านจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ดังกล่าว โดยเลือกศึกษาจากตัวแทนกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย 9 คน คือ พนม นันทพฤษภูมิ สมใจ สมคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ธัช ธาดา กานติ ณ ศรัทธา รัตนธาดา แก้วพรม รุญ ระโนด วีระศักดิ์ ยอดตระบำ และรังสิมันต์ จุลหริก ผลการศึกษาพบว่า จินตภาพธรรมชาติที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย เป็นการใช้จินตภาพเพื่อสื่อภาพทางผัสสะ คือ จินตภาพการเห็น จินตภาพการลิ้มรส จินตภาพการได้กลิ่น จินตภาพการได้ยิน และจินตภาพการสัมผัส กวีนิพนธ์เหล่านี้นำเสนอแนวคิดสำคัญ ได้แก่ ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจแก่กวี ธรรมชาติคือครูและปัญหาวิกฤตธรรมชาติ

Abstract

This article examines natural poetic images in the poetry of nine contemporary southern poets, including Phanom Nanthapruet, Somjai Somkid, Kanokpong Songsompan, Touch Thada, Kanti Na Sattha, Rattanathada Kaewprom, Roon Ranode, Weerasak Yodrabam, and Rangsiman Julrik. The study focuses on how these poets use nature imagery to evoke sensory experiences—sight, taste, smell, hearing, and touch. The findings indicate that these poems present important ideas including nature inspiring poets and nature as a teacher of awakening and to natural crisis problems.

1. บทนำ

สำหรับวรรณคดีไทยแล้ว ธรรมชาติเป็นทั้งเนื้อหา เป็นทั้งฉากบรรยากาศที่แสดงสีสัน ระดับความมากมายของความรู้สึก และเป็นทั้งกลศิลป์ เพื่อสร้างความสะท้อนอารมณ์อันเป็นหัวใจสำคัญของวรรณคดีด้วย (รีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2540, น. 17) ธรรมชาติจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในกวีนิพนธ์ที่ยังคงรักษาสืบทอดและพัฒนาจนกลายมาเป็นขนบอย่างหนึ่งในกวีนิพนธ์ไทย กวีนิพนธ์ไทยโดยมากมักกล่าวถึงธรรมชาติทั้งที่เป็นส่วนสำคัญ หรือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของเรื่อง

ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งจินตนาการให้กวีสร้างสรรค์ผลงานมาแต่อดีตกาล กวีไทยให้ความสนใจกับธรรมชาติในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นวรรณคดี คือสร้างความสะท้อนใจในระดับต่าง ๆ ในระดับต้น ๆ คือการสร้างความรู้ถึงความงาม ความซาบซึ้ง หรือความละเอียดอ่อนของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าเขาลำเนาไพร ดอกไม้นานาพรรณ สัตว์ชนิดต่าง ๆ ในป่า กวีมักพรรณนาบันทึกความงดงามของธรรมชาติไว้ในบทประพันธ์ของตนอย่างละเอียดลออ ถ่ายทอดความซาบซึ้งใจของกวีแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ความงามของธรรมชาติตามกวีได้ นับได้ว่าเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมหรืออารมณ์สะท้อนใจในระดับหนึ่ง (สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา, 2556, น. 49)

จะเห็นได้ว่าธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณคดีไทย แม้แต่ในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยก็เช่นเดียวกัน กวียังคงเห็นความสำคัญของธรรมชาติ ทั้งยังให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ภาพธรรมชาติจึงมีปรากฏอยู่มากและสม่ำเสมอในกวีนิพนธ์ไทยทุกยุคทุกสมัย ด้วยเหตุนี้ จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะการสร้างสรรควรรณกรรมจัดเป็นงานศิลปะอันเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้าง และในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้นผู้สร้างจะต้องเลือกสรรถ้อยคำที่สามารถสร้างภาพหรือทำให้ผู้อ่านรับรู้หรือมองเห็นภาพความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างงานได้ กลวิธีหรือเครื่องมือสำคัญนี้คือ “จินตภาพ” ซึ่งสร้างขึ้น โดยใช้ศิลปะในการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อให้ผู้เสพเห็นเป็นภาพ เกิดความรู้สึกความประทับใจตามความมุ่งหมายของผู้สร้างงานนั้นด้วย (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 2)

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2528, น. 123) ได้อธิบายถึงการสร้างจินตภาพไว้ว่า “จินตภาพ (Image) คือ ภาพที่บังเกิดขึ้นในความรู้สึกของผู้อ่านเมื่อได้อ่านบทประพันธ์นั้น ๆ นักเขียนที่มีความสามารถในการประพันธ์จะสร้างความรู้สึกเห็นจริง ทำให้ประหนึ่งได้สัมผัส ได้แลเห็น ได้กลิ่น ตลอดจนย้าความรู้สึกซึ่ง ลักษณะบรรยายชนิดนี้จะไม่เป็นความจริง แต่จะเน้นภาพที่จะปรากฏแก่ผู้อ่าน ซึ่งภาพนั้นจะเกิดได้เมื่อผู้อ่านมีจินตนาการ”

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “จินตภาพ” ตรงกับคำว่า “Poetic image” ในภาษาอังกฤษตาม นิตยา แก้วคัลณา (2563, น. 2) หมายถึง ภาพในใจของผู้อ่านที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำของกวีหรือผู้ประพันธ์ ซึ่งถ่ายทอดหรือสร้างภาพสื่อความรู้สึก อารมณ์และความคิด ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา กวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย โดยเลือกศึกษาจากตัวแทนกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย 9 คน คือ พนม นันทพุกษ์ สมใจ สมคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ รัช ธาดา กานติ ณ ศรีทรา รัตนธาดา แก้วพรหม รุญ ระโนด วีระศักดิ์

ยอดระบำ และรังสิมันต์ จุลหริก กวีเหล่านี้มีผลงานโดดเด่นในการนำเสนอจินตภาพธรรมชาติที่สื่อภาพทางผัสสะและสร้างความหมายที่ลึกซึ้งเพื่อสื่อแนวคิดของกวีไว้อย่างเด่นชัด

ดังที่ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, คำนำ) ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์เรื่อง ป่าน้ำค้าง ไว้ว่า บทกวีของฉันทออาจเป็นเพียงน้ำค้างเม็ดเดียว ที่หยดหายตกลงในโลกมนุษย์ น้ำค้างที่ผ่านกระบวนการก่อเกิดอันยาวนานและยากเย็น มาปรากฏให้เห็นอยู่ในเพียงหนึ่งเสี้ยวเวลา—มีเพียงผู้ที่ตื่นเมื่อเช้ามีดเท่านั้นดอก ที่ได้เห็นน้ำค้างเต็มไปหมดทั้งพฤษภและท้องทุ่ง แต่ในเสี้ยวเวลาที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ มีพืชพันธุ์จำนวนหนึ่งทันได้ดื่มกิน... บทกวีของฉันทอควรเป็นเช่นนั้น

งานวิจัยเรื่อง จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย เกิดขึ้นเพื่อต้องการนำเสนอว่า กวีมีกลวิธีในการสร้างจินตภาพธรรมชาติอย่างไรให้เกิดภาพขึ้นในใจผู้อ่านและนำเสนอแนวคิดอะไรที่สื่อผ่านจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ดังกล่าว เพื่อจะแสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของจินตภาพต่อการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย และศึกษาแนวคิดที่สื่อผ่านจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย

3. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

แนวคิดเรื่องจินตภาพ (poetic image)

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษา คือ แนวคิดเรื่องจินตภาพ คำว่า “จินตภาพ” ในที่นี้ใช้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “poetic image” หมายถึง ภาพในใจของผู้อ่านที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำของกวีหรือผู้ประพันธ์ ซึ่งถ่ายทอดหรือสร้างภาพสื่อความรู้สึก อารมณ์ และความคิดจินตภาพจึงเป็นภาพที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำของผู้ประพันธ์เพื่อให้ผู้อ่านเกิดการรับรู้หรือมองเห็นภาพ เกิดอารมณ์ความรู้สึกและความคิดตามจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์

การสร้างสรรควรรณกรรมจัดเป็นงานศิลปะอันเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้าง และในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้นผู้สร้างจะต้องเลือกสรรถ้อยคำที่สามารถสร้างภาพหรือทำให้ผู้อ่านรับรู้หรือมองเห็นภาพความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างงานได้ กลวิธีหรือเครื่องมือสำคัญนี้คือ “จินตภาพ” ซึ่งสร้างขึ้นโดยใช้ศิลปะในการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อให้ผู้เสพเห็นเป็นภาพ เกิดความรู้สึก ความประทับใจตามความมุ่งหมายของผู้สร้างงานนั้นด้วย (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 2)

การนำแนวคิดเรื่องจินตภาพมาเป็นแนวทางในการศึกษาการสร้างสรรควรรณกรรมของกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยจะยังประโยชน์ในการอธิบายการสร้างจินตภาพที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจความคิดและสาระสำคัญที่กวีต้องการนำเสนอและเป็นการทำความเข้าใจ

กวีนิพนธ์ไทยได้อย่างแจ่มชัดขึ้น เนื่องจากจินตภาพเป็นพลังแห่งวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทยที่แสดงให้เห็นคุณค่าต่อตัวบทกวีนิพนธ์ คุณค่าต่อกวีผู้สร้างงานและคุณค่าต่อผู้อ่านในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทย

4. ขอบเขตของโครงการวิจัย

4.1 ศึกษากวีนิพนธ์ของกวีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย

4.2 ศึกษากวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยที่มีจุดเด่นในการสร้างจินตภาพธรรมชาติ อันเป็นการสร้างสรรค์เชิงกลศิลป์ สำหรับขอบเขตของเจ้าของผลงานตามแนวทางข้างต้นที่นำมาศึกษาผลงานจากตัวแทนกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยจำนวน 9 คน ได้แก่ พนม นันทพฤษภูมิ สมใจ สมคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ รัช ชาติ กานติ ณ ศรัทธา รัตนชาติ แก้วพรหม รุณ ระโนด วีระศักดิ์ ยอดระบำ และรังสิมันต์ จุลทริก

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

5.1 รวบรวมข้อมูลกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

5.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย

5.3 วิเคราะห์ ตีความ และวิจารณ์ข้อมูล

5.4 สรุปและเสนอผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาและวิเคราะห์จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยจะช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องจินตภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติในกวีนิพนธ์ดังกล่าว ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนความคิดและสารสำคัญได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสร้างความงาม และความหมายที่ลุ่มลึกให้แก่บทกวี และเข้าใจวิธีคิดในการสร้างสรรค์งานของกวีไทยแต่ละภูมิภาคที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ตลอดจนเข้าใจโลกทัศน์ของกวี และสิ่งเหล่านี้ยังสะท้อนแนวคิดและกลวิธีในการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์อันจะนำไปสู่การประจักษ์ในคุณค่าของกวีนิพนธ์ไทย

7. ผลการวิจัย

การศึกษาและวิเคราะห์จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย และศึกษาแนวคิดที่สื่อผ่านจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย พบผลการศึกษาต่อไปนี้

7.1 จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย

การสร้างจินตภาพโดยอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสจากทางตา หู จมูก ลิ้น กาย อันเป็น การรับรู้ทางเบญจอินทรีย์ กล่าวคือ มีตารับรู้รูปหรือสี หูรับรู้เสียง จมูกรับรู้กลิ่น ลิ้นรับรู้รส และกายรับรู้ สิ่งสัมผัสทางกายเพื่อสร้างบรรยากาศและภาพสื่อผัสสะ (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 111) ผลการวิจัย พบว่า กวีภาคใต้ร่วมสมัยสร้างจินตภาพธรรมชาติ โดยอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสสร้างจินตภาพ 5 ด้าน ดังนี้

7.1.1 จินตภาพการเห็น

ในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย จินตภาพการเห็นเกิดจากการที่กวีใช้ประสาทสัมผัสทางตา มองเห็นภาพที่ต้องการนำเสนอ แล้วใช้จินตนาการของตนบรรยาย หรือพรรณนาสร้างภาพจาก การมองเห็นแสง สีหรือการเคลื่อนไหวแล้วเลือกสรรถ้อยคำ ให้เกิดจินตภาพตามลักษณะที่สามารถรับรู้ได้ ทางตาหรือสภาวะการณ์ของเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเสมือนมองเห็นได้ด้วยสายตาของผู้อ่าน

จากการศึกษาจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพการเห็น แบ่งได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ จินตภาพที่เกิดจากการพรรณนาแสง จินตภาพที่เกิดจากการพรรณนาสี และ จินตภาพการเคลื่อนไหว

1) จินตภาพที่เกิดจากการพรรณนาแสง

จินตภาพแสงในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพของแสงเพื่อนำเสนอแสงของ ธรรมชาติ เช่น แสงพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้า แสงพระอาทิตย์ตกยามเย็น แสงของดวงดาวยามค่ำคืน แสงที่ ตกกระทบบนผืนน้ำและทะเล แสงของน้ำค้าง โดยเปรียบเทียบหรือถ่ายทอดแสงจากธรรมชาติมาเป็นสื่อเปรียบ เพื่อให้อ่านเกิดจินตภาพความงดงามของแสงธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 55) ได้สร้างจินตภาพแสงของน้ำค้างที่มีลักษณะมีรัศมีรุ่งเรือง งามเปรียบแก้วซึ่งเป็นอัญมณีที่มีสีใส และกวีก็เปรียบเทียบความงดงามละอองน้ำเมื่อแสงอาทิตย์ส่องผ่านว่า เหมือนนางรำ เพื่อแสดงนาฏกรรมของน้ำค้างในยามเช้า ดังความว่า

ระยิบพรายประกายเมื่อดังเก็จแก้ว

แต่งแต้มทั่วแล้วเนินไศล

ประดิษฐ์ประดับวิบวากับราวไพร

หยาดใส ยิ่งกว่าใสวิไลภว

อาทิตย์ส่องละอองพร่างดั่งนางรำ

จึงมีเสื้อล้ำกรายมารุ่นกลืน

งามมีเสื้อในลีลาเล่นวารี

บนบุปผาเพียงดินเมื่อยามเช้าฯ

กวีพรรณนาลำดับภาพจาก “เมื่อน้ำค้าง” ไปสู่เหตุการณ์ที่เหมือนการแสดงของเข้าไหมวรรค “ระยิบพรายประกายเมื่อดังเงาแก้ว” ใช้อุปมา (simile) เปรียบเมื่อน้ำค้างกับ “เงาแก้ว” เพื่อแสดงคุณลักษณะความแวววาว โปร่งใส ขณะที่กริยาเชิงบุคคลาธิฐาน (personification) อย่าง “แต่งแต้ม-ประดิษฐ์ประดับ” ทำให้ธรรมชาติทำหน้าที่เหมือน “ผู้กระทำ” ที่ตกแต่ง “เนินไศล/ราวไพร” ให้เป็นพื้นที่แสดง เมื่อถึงวรรค “อาทิตยส่องละอองพรางตั่งนางร่าย” แสงอาทิตย์ถูกทำหน้าที่เทียบเคียงเป็นแสงเวทีที่ปลุกละอองน้ำให้เกิด จังหวะ-ลีลา จนนำไปสู่ภาพนาฏยภาพของน้ำค้าง

นอกจากนี้ในบทหนึ่งกวีสร้างจินตภาพแสงของน้ำค้าง ในกวีนิพนธ์เรื่องเดียวกันโดยเปรียบเทียบความงดงามของน้ำค้างกับรัตนที่มีแสงสีอันวิจิตร กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 58) ดังความว่า

งามระยิบวิบวาวพราววิจิตร

เนรมิตแต่งแต้มให้ชนเห็น

แม้จะผ่านคืนค่ำอย่างสำคัญ

มิต้องการชื่อเช่นวีรชน

ระริกริ้วพลั่วไหวบนใบไม้

ก่อนจะแห้งเหือดหายไปทุกหน

บังเกิดเป็นสัจธรรมย้ำผู้คน

ให้พลีตัวอุทิศตนเช่นน้ำค้าง ฯ

จินตภาพแสงในสายตาของกวี พนม นันทพฤกษ์ (2529, น. 47) ใน *คือนกกว่ายเว้งฟ้า* ได้เปรียบเทียบแสงของน้ำค้างยามสายกับเงินยวงซึ่งเป็นเนื้อเงินบริสุทธิ์ที่ละลายคว้างอยู่ในบ้ำ มีสีขาวผ่องมันปลาบ เพื่อแสดงภาพของแสงของน้ำค้างที่ค่อย ๆ ละลายพราวลงเมื่อแดดยามสายส่อง

แล้วแดดสายจึงสาดเป็นลำแสง

ทอดทาบส่องแทงมานไทรหนา

กำแพงอิฐ-แดดสาด เมื่อสาดทา

วิบประกายพรายพราวก็เลื่อมพลัน

ลมหอบฝุ่นก็พัดมาแผ่วแผ่ว

ปะทะแนวกำแพงวิหารนั้น

และเงินยวงที่พราวจากดาวัน

ก็กรองกลั่นลำแสงแห่งผงทราย ฯ

กวีจำลองการเสื่อมสลายน้ำค้างยามสายผ่านอุปมา “เงินยวง” เพื่อแสดงความวาวใสและการละลายเมื่อได้รับความร้อน ต่อด้วยกริยา “สาด” “ทอดทาบ” “ส่องแทง” ซึ่งทำหน้าที่เป็นไวยากรณ์ของแสง แทรกผ่าน

มานไทร วรค “วิปประกายพรายพราวก็เลื่อมพลัน” ซึ่งการเชื่อมประกายจากการปะทะฝุ่นและลม “แผ่วแผ่ว” ในตอนจบ “เงินยวง...กรองกลั่นลำแสงแห่งผงทราย” ใช้นุเคราะห์ฐานกับอุปลักษณ์ แปลงนำคำให้เหลือเพียงลำแสงที่ถูกกรอง จินตภาพแสงที่กวีพรรณนาจึงทำหน้าที่เผยความไม่เที่ยงของธรรมชาติอย่างมีวรรณศิลป์

นอกจากจินตภาพแสงช่วงเวลากลางวันแล้ว กวีได้สร้างจินตภาพแสงในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งกวีมักจะสร้างจินตภาพของดวงจันทร์และดวงดาว โดยมักเปรียบเทียบแสงกับอัญมณีหรือรัตนะที่มีแสงสีดังตัวอย่างการสร้างจินตภาพของดาวประกายพริกของรฐู ระโนด (2559, น. 32) ใน *ปากคำของแผ่นดิน* ความว่า

ระดาดดาวสลอนเมื่อก่อนดึก
ประกายพริกพราวพรายฉายแสงจ้า
พรางกระพริบระยิบระยับ-จับตา
แต้มโค้งฟ้า , สะพานฝันพรณราย

อีกจินตภาพแสงที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยจำนวนมาก คือการสร้างจินตภาพแสงที่ลอดผ่านเทือกเขาเพื่อสื่อถึงฉางามยามพระอาทิตย์ขึ้น บทกวีลำดับการเปลี่ยนสภาวะจาก “เมฆครี้ม...เปิดช่องฟ้า” ไปสู่ “แดดสาย” ผ่านกริยาของแสง ได้แก่ “ส่อง-ขึ้นลง-ผ่าน” จนแตกเป็น “สายลำ” อันเป็นอุปมาของลำแสงที่เจือปนทะเลหมอก ดังตัวอย่าง ธัช ธาดา (2541, น. 23) ใน *นกเชิงภูเขาหลวง* ความว่า

เพียงเมฆครี้มเคลื่อนขึ้นเปิดช่องฟ้า
เลื่อนตาพลันเห็นเป็นแดดสาย
ส่องขึ้นเมฆขึ้นลงมาพราย
ผ่านยอดภูและหมอกไม้ เป็นสายลำ
เผยเก้าอี้หินมากมายมีให้นั่ง
เปล่งแสงเรืองปลั่งเป็นแสงฉ่ำ
เพียงริกริกไหลน้ำแหล่งธารกรำ
ส่งเสียงใสครื้นคำในดงไม้
ดงไม้ โดยมีผีเสื้อสวย
ห่มน้ำแทนผ้าผวยคือหนาวใกล้
ดงไม้ ที่หินเกลี้ยงเคลื่อนพื้นไพร
หลากขนาดอยู่ในแก่งสายน้ำ

จินตภาพแสงดังกล่าวสื่อแนวคิดการเปลี่ยนผ่านของเวลา จากความทึบครึ้มสู่ความกระจ่างของยามสาย พร้อมทั้งทำให้ป่าเขาถูก “ทำให้เป็นที่ทาง” สำหรับสิ่งมีชีวิต จึงชี้ความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลขององค์ประกอบนิเวศ ของเมฆ แสง หมอก น้ำ ฝิ่สือ และหิน ที่ดำเนินร่วมกัน แสงจึงไม่ใช่เพียงฉาองาม หากเป็นกลไกก่อรูปความหมายเรื่องความกลมกลืน การเอื้ออาศัยซึ่งกันและกันและความเป็นที่พำนักของธรรมชาติของภูเขาหลวง

ในวรรณกรรมไทย ผู้ประพันธ์มักสร้างจินตภาพเกี่ยวกับสิ่งที่มีลักษณะเป็นแสงรุ่งเรืองงาม โดยเปรียบเทียบหรือถ่ายทอดจากธรรมชาติมาเป็นสื่อเปรียบ และได้กลายเป็นขนบของการสร้างภาพเพื่อให้เห็นรูปหรือแสงสี กวีหรือผู้ประพันธ์สร้างจินตภาพเปรียบเทียบแสงที่มีความแวววาว รุ่งเรืองใสสว่างของธรรมชาติ เช่น ความใสของน้ำ แสงของสายฝน ฟองน้ำ น้ำค้าง แสงของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาว แสงหิ่งห้อย หิน กรวด ทราย และสิ่งต่าง ๆ ที่มีรัศมีรุ่งเรืองงาม มักจะเปรียบเทียบแสงเหล่านี้กับอัญมณี หรือรัตนะที่มีแสงสี และความงดงามของพลังงานแสงธรรมชาติ (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 112)

กวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยสืบสืบทอดขนบการพรรณนาจินตภาพแสงในฐานะกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีบทบาทมากกว่าการพรรณนาความงาม กล่าวคือ แสงทำหน้าที่เป็นฉากของกวีนิพนธ์ที่กำกับเวลา บรรยากาศ ตลอดจนกำหนดมุมมองการรับรู้ของผู้อ่าน อาศัยการใช้ภาพพจน์อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน สัทพจน์ เพื่อให้แสงเป็นรูปธรรม พร้อมกับประกอบสร้างประสบการณ์หลายประสาทสัมผัส เช่น การมองเห็น การได้ยินและการรู้สึก อันส่งผลให้ภูมิทัศน์ธรรมชาติถูกทำให้เป็น “พื้นที่ที่มีชีวิต” และเป็นที่ทางแห่งการพำนักและการใคร่ครวญชีวิตของมนุษย์ ในเชิงความสัมพันธ์กับขนบวรรณศิลป์ไทย กวีนิพนธ์เหล่านี้สืบสืบทอดการใช้ภาพพจน์ผ่านการเทียบเคียงกับวัตถุหรือสสารที่มีคุณสมบัติระยิบพรายและโปร่งใส เช่น แก้ว รัตนะ โลหะ น้ำค้าง และสายน้ำ เพื่อสถาปนาคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ของจินตภาพแสงควบคู่ไปกับการสร้างความหมายและอารมณ์ โดยในบริบทกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ จินตภาพแสงมักถูก “ส่อง” ผ่านภูมิประเทศจริง อันได้แก่ เทือกเขา หมอก ไพร และธารหิน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นความงามและแรงบันดาลใจต่อกวี

2) จินตภาพที่เกิดจากการพรรณนาสี

กวีสร้างจินตภาพด้วยการพรรณนาสีของธรรมชาติ สีเป็นองค์ประกอบของธรรมชาติและสิ่งที่อยู่รอบตัว เพื่อสื่อความงดงามในการสร้างบรรยากาศและให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในกวีนิพนธ์ไทย กวีภาคใต้ร่วมสมัยกวีนิยมใช้จินตภาพสี 2 ลักษณะ ได้แก่ สีตามธรรมชาติและสีจากการเปรียบเทียบ จินตภาพสีที่ปรากฏโดดเด่นในคือ จินตภาพสีของทะเล เทือกเขา หมอก และดอกไม้ ดังตัวอย่าง

พนม นันทพฤกษ์ (2541, น. 80-81) สร้างจินตภาพสีของทะเลเปรียบเทียบกับสีของมรกตซึ่งเป็นรัตนะอย่างหนึ่งในจำพวกนพรัตนมีสีเขียวใสและเป็นของสูงค่า และเปรียบแสงที่กระทบน้ำทะเลกับทองเพื่อสื่อภาพความส่องประกายของผิวน้ำทะเลอันงดงาม ใน *ทะเล ป่าภู และเพิงพัก* ดังความว่า

เขียวใส-สวยล้อมรกต
กำเนิดกำหนดก้านลสมัย
แต่้มตาแต่งตา มาแต่งใจ
อยู่ในน้ำฟ้า-มหาชะเลข
เป็นแอ่งเป็นอ่างในหุบหับ
ในโตรกผาลับ ในลมเห่
ในเกลียวคลื่นแกว่ง-คลื่นไกวเปล
ในแสงส่องเทแห่งทาวน
และอ่างน้ำครั้นได้ระบายแดด
เกล็ดทองประกายแสงก็พลั่วส่น
เป็นแอ่งเป็นอ่างสีทองอัน
เอื้องงามแบ่งบันผู้พ้องพานฯ

การสร้างจินตภาพสีของทะเลในลักษณะเปรียบกับสีของรัตนและอัญมณีมีคำนี้ ปรากฏกวีนิพนธ์ของกวีภาคได้อีกหลายคน เช่น กานติ ฦ ศรัทธา (2538, น. 49) ใน *แก้วนตามลำพัง* ดังความว่า

หลากสีรุ้งทะเล
ณ ทะลัวิมานทลาย
ใสแดดคู่ส่องประกาย
เกาะประกบประกบวิไล
ผืนโลกผลิรัศมี
ธรณีอนาถสมัย
ฟ้าตื่นสะอื้นคละไอ
ชร่อมพิรุณละออง
อาบผืนเกษียรสมุทร

และกวีนิพนธ์ของบุญ ระโนด (2533, น. 62) ใน *ทะเลดาว* ได้สร้างจินตภาพสีทะเลเมื่อต้องแสงอาทิตย์เปรียบเทียบกับสีทอง ดังความว่า

แลโล่งละลิลีจรวดทิวฟ้า
ทะเลทองฉาบทาสूरียฉาย
ระลอกพลั่วพรางพรมกระพริบพราย
เรingleนเย็นกายมาชั่วกาล

นอกจากการสร้างจินตภาพสีจากการเปรียบเทียบแล้ว ยังมีการนำจินตภาพสีเดิมตามธรรมชาติมาใช้ในสื่อจินตภาพเพื่อสื่อภาพและเห็นบรรยากาศธรรมชาติที่ชัดเจน ดังตัวอย่างรูป ภู ระเบิด (2533, น. 22) ใน ทะเลดาว ดังความว่า

กับฟ้าคราม, น้ำเขียวและเกลียวคลื่น

คนไม่เคยยอมแตกตื่นดังถูกต้อน

เมื่อเรือโคลงทะเลคลั่ง- กระดานกลอน

ท้องขย่อนขึ้นลิ้นคาวกลิ่นแกง

สมใจ สมคิด (2559, น. 178) ใน รากนักร้อยรอยนับแสน ได้สร้างจินตภาพธรรมชาติของทะเล และท้องฟ้าที่เป็นสีฟ้าเพื่อเน้นให้ภาพของทะเลตัดกับเส้นของฟ้าที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ว่า

ฟ้าสีฟ้าน้ำฟ้าเข้มเต็มเส้นขอบ

รับผิดชอบภาพจัดการตัดสี

เป็นเช่นนี้เป็นอยู่มาชั่วตาปี

ดูดีดูไกลไกลไม่โยเย

ทะเลสีทะเลไม่เหหัก

ยังเอื้อเพื่อเผื่อรักคนร้อนเร่

ฟ้าสีฟ้านี้สงบบชทะเล

เป็นเส้นตรงไม่เฉียงเฉทะเลฟ้า

ควันสีด้าลาลอยขึ้นละล่อง

สีฟ้าหม่นทะเลหมองนองฝุ่นฟ้า

เป็นภาพฉายเด่นชัดชัดนัยน์ตา

มนุษย์ผลิตสินค้ำมาทำลาย

จินตภาพที่เกิดจากการพรรณนาสีในบทกวีนี้มิใช่เป็นการใช้คำแสดงคุณลักษณะของสีเพื่อประกอบฉากในกวีนิพนธ์เท่านั้น หากทำงานเป็นกลไกกำหนดองค์ประกอบและความหมายของตัวบทอย่างเป็นลำดับ ชั้นแรก วรรค “ฟ้าสีฟ้าน้ำฟ้าเข้มเต็มเส้นขอบ รับผิดชอบภาพจัดการตัดสี” สถาปนา *สนามสีฟ้า* ของฟ้าน้ำทะเล พร้อมถ้อยคำเชิงทัศนศิลป์ “เส้นขอบ” “การตัดสี”เส้นตรง” ทำหน้าที่เป็นจินตภาพการมองเห็นเพื่อจัดวางเสถียรภาพของภูมิทัศน์ ความซ้ำรูปแบบ “ฟ้าสีฟ้า” “ทะเลสีทะเล” ช่วยเน้นสมจริงและความสงบของฉาก ต่อมา “ควันสีด้า” เปลี่ยนการแสดงจินตภาพสีจากสีฟ้าใสสู่ “ฟ้าหม่น ทะเลหมอง นองฝุ่นฟ้า” ก่อความขัดแย้งเชิงสีที่รบกวนการรับรู้และทำหน้าที่สะท้อนภาวะมลพิษ

เสริมด้วยคำแสดงลักษณะสี “หม่น หมอง ผุ่น ฝ้า” ส่งผลให้จินตภาพสีทำหน้าที่บรรยายฉากที่วิพากษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม

รังสิมันต์ จุลหริก (2564, น. 35) สร้างจินตภาพสีของการเปลี่ยนช่วงเวลาจะเข้าไปสลายไปอย่างงดงามเห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติจากสีหนึ่งไปสู่สีหนึ่ง เพื่อเห็นบรรยากาศของธรรมชาติอย่างละเอียด กวีใช้จินตภาพสีลำดับภาพที่เคลื่อนจากโทนอุ่นส้ม “สายแสง” สู่เทา “ทึมเทา” “ครีเม้งา” แล้วปิดด้วย “สีมืด” ของ “ราตรีกาล” โดยอาศัย คำกริยาที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของสี ได้แก่ “กลาย” “ดับ” “ลับ” “ทา” ทำหน้าที่ภาพการเคลื่อนไหวของแสงผ่านจินตภาพสีเพื่อบอกเวลาและบรรยากาศของธรรมชาติ ใน *สะพานในสถานการณ์ไม่ปกติ* ดังความว่า

ครู่เดียวก็กลายแสงสายแสง
ดวงแดดจะดับลับขุนเขา
วาบเดียวท้องฟ้าทาทึมเทา
เมฆจะครีเม้งาอีกยาวนาน
ครู่เดียวเขียวสดศิโรราบ
มีดทาบทับทาสวนสถาน
นิ่งหลับในวิถีราตรีกาล
เหมือนเวทีปิดม่านจบการแสดง

พนม นันทพฤกษ์ (2541, น. 126) แสดงภาพปรากฏการณ์ของหมอกด้วยจินตภาพสีและการเคลื่อนไหวให้เกิดภาพรุ่งอรุณของยามเช้าได้อย่างงดงาม ใน *ทะเล ป่าภู และเฟิงพัก* ดังความว่า

หมอกขาวสาวสายอยู่สุขสุข
คว้นไฟผุยผุยขึ้นขาวขาว
ดินฟ้าคลี่เริกเบิกเรื่องราว
เบิกม่านแดดเข้าออกกระจาย

การสร้างจินตภาพการเห็นเกี่ยวกับแสงสีในวรรณกรรมไทยปรากฏเป็นชนบทที่สืบทอดต่อเนื่อง อันสื่อแสดงคตินิยมและประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมตามยุคสมัย ในขณะที่มีการสืบทอดตามชนบทก็มีการสร้างสรรค์จินตภาพแสงสีขึ้นใหม่ด้วย ตามสิ่งที่พบเห็น ตามสภาพแวดล้อม ตลอดจนภูมิหลังหรือประสบการณ์ที่พบเห็นในชีวิต เช่น ในกวีนิพนธ์ของรัช ภาดา (2535, น. 38) เปรียบสีของดวงอาทิตย์ที่กำลังจะตกด้วยสีดอกกุหลาบ ทิวเขาด้วยสีม่วง แมกไม้ด้วยสีของหยก แม่น้ำด้วยสีของมรกต ใน *อุณลมหายใจ* ดังความว่า

ตะวันสีกลิบดอกกุหลาบระเรื่อ,
 กำลังจะลับทิวเขาสีม่วงขรึม ไปทางทิศตะวันตก
 ณ หัวโค้งของสายน้ำสีมรกตที่เคลื่อนตัวเลื่อมพรายอยู่วิบวับ
 จันตัมตตัวน้อยที่เกาะอยู่บนแพต้นหญ้าสีน้ำตาลซีด
 ซึ่งเป็นสีที่ดูตัดกันเหลือเกิน
 อีกไม่นานหรอก, แมกไม้สีหยกทั้งสองข้างของฝั่งแม่น้ำสีมรกต
 จะเปลี่ยนสีไป

โดยสรุป กวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้ใช้จินตภาพสีในสองลักษณะ ได้แก่ สีตามธรรมชาติ คือ ทะเล
 ฟ้า เทือกเขา หมอก พืชพรรณ และสีจากการเปรียบเทียบ คือ เปรียบกับอัญมณีโลหะ เพื่อนำเสนอ
 ธรรมชาติอย่างวรรณศิลป์ นำเสนอคุณค่าความงามของธรรมชาติรวมถึงวิพากษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม
 โดยเฉพาะมลพิษทางทะเล ทำให้ภูมิทัศน์ท้องถิ่นเป็น “ที่ทาง” ของประสบการณ์หลายประสาทสัมผัส
 ร่วมกับแสง เสียง ความชื้น และความเย็น จินตภาพสีในบทกวีเหล่านี้จึงเป็นกลวิธีวรรณศิลป์ของ
 กวีภาคใต้ที่มีการพรรณนาสีของธรรมชาติที่โดดเด่นและมีรายละเอียดที่ลุ่มลึกเฉพาะตัว

3) จินตภาพการเคลื่อนไหว

จินตภาพการเคลื่อนไหวในกวีนิพนธ์ไทยของกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพแสดง
 การเคลื่อนไหวโดยใช้คำกริยาแสดงการเคลื่อนไหวเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพอากัปกริยาอาการเคลื่อนไหว
 และภาพอาการอยู่กับที่ของสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิต การเลือกใช้คำสร้างจินตภาพดังกล่าวทำให้เกิดภาพที่
 ชัดเจนในใจของผู้อ่านอย่างเด่นชัดขึ้น จินตภาพการเคลื่อนไหวที่โดดเด่นในกวีภาคใต้ร่วมสมัย ได้แก่
 จินตภาพการเคลื่อนไหวของคลื่น จินตภาพการเคลื่อนไหวของเรือ จินตภาพการเคลื่อนไหวของสัตว์
 จินตภาพการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฝน ลม พายุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รัตนธาดา แก้วพรหม (2552, น. 71) ในสร้างจินตภาพการเคลื่อนไหวของท้องทะเล โดยใช้คำกริยา
 แสดงอาการเคลื่อนไหวของลมทะเลกับสายน้ำให้มีอากัปกริยาอาการเล่นหยอกล้อกัน และจินตภาพแสดง
 การเคลื่อนไหวของคลื่นกับผืนทรายเปรียบเทียบกับกรคลุ่มผ้าห่มใน *ผู้ชนะ* ดังความว่า

ครืน ครืน เสียงคลื่นกระแทบฝั่ง
 น้ำกระเซ็นเหมือนดังละอองฝน
 ลมทะเลโชยชายล่อสายชล
 ทิวใบสนไกวแกว่งตามแรงลม
 หาดทรายขาวราวปุยฝ้ายฟูฟ่าย
 ฟองคลื่นคลุ้มผืนทรายคล้ายผ้าห่ม
 เปลือกหอยสวยหลากสีที่ชวนชม
 ประดุจพรมปูลาดริมหาดทราย

กวีเลือกใช้ถ้อยคำในบทดังกล่าวทำให้ “ความเคลื่อนไหว” ปรากฏเป็นรูปธรรมทั้งในมิติภาพ ได้แก่ “กระทบ” “กระเซ็น” มิติสดโดยใช้ศัพท์พจน์ “ครืน ครืน” และมิติสัมผัสโดยใช้อุปลักษณ์ “ผ้าห่ม และพรม” ที่สื่อความอบอุ่นนุ่มนวล ส่งผลให้จินตภาพการเคลื่อนไหวของระลอกคลื่น ไปสู่ความละมุนของ กระแสลม และจบด้วยการแผ่ลืออย่างอ่อนโยนของฟองคลื่น อันสะท้อน “อากัปกริยาเล่นหยอก” ระหว่าง ลมกับน้ำ ก่อนปิดท้ายด้วยสภาวะสงบนิ่งของชายหาด ดังนั้นจินตภาพการเคลื่อนไหวในบทนี้จึงมิใช่เพียง การบรรยายเหตุการณ์ หากทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงวรรณศิลป์ในการจัดองค์ประกอบฉาก กำกับจังหวะ อารมณ์ และก่อรูปประสบการณ์หลายประสาทสัมผัสแก่ผู้อ่านกวีนิพนธ์อย่างเด่นชัด หรือในกวีนิพนธ์ บินหลงฟ้า ของรัตนธาดา แก้วพรหม (2556, น. 8-9) แสดงจินตภาพการเคลื่อนไหวของเหยี่ยวด้วย คำกริยาแสดงการเคลื่อนไหวที่สื่อภาพลักษณะการบินของเหยี่ยวที่ว่องไวโฉบเฉี่ยว ความว่า

เพียงเพราะเห็นเหยี่ยวเพลินขึ้นเห็นหา
ก็ตาอวาระเริงหว้งตึงผืนไฟ
เพียงเพราะคำร่ำลือระบือไกล
ก็ลิ้มไพรทึงถื่นออกบินตาม
ไม่รู้ฝั่งฟ้าไกลที่ไปข้าม
ไม่รู้ว้าฟ้ากว้างกว้างเพียงไหน
รู้เห็นเพียงสีสนั่นสวยงาม
จนลืมนึกว่าสิ่งใดอยู่ในฟ้า
ไม่รู้ถึงปีกเหยี่ยวเฉี่ยวกระซิบ
ที่แบกรับเรี่ยวแรงอันแกร่งกล้า
เห็นเพียงปีกเหยี่ยวพ่อนอันลึลล
ก็คิดว่าปีกเหยี่ยว- ปีกเดียวกัน

กวีพรรณนาการเคลื่อนไหวของเหยี่ยวอย่างเป็นลำดับ ได้แก่ “ขึ้นเห็นหา” “ออกบินตาม” “เฉี่ยวกระซิบ” และ “พ่อนอันลึลล” เพื่อจำลองวิถีการบินที่ว่องไวโฉบเฉี่ยว ให้จังหวะเร็วฉับ เหมือน การตวัดปีกของนกผู้ล่า จินตภาพการเคลื่อนไหวดังกล่าวไม่ได้พรรณนาเพียงท่วงท่า แต่ใช้เพื่อวิพากษ์ การหลงลืมตัวตน แหล่งกำเนิด อัตลักษณ์ และการไม่ประเมิณธรรมชาติของศักยภาพตนเอง

สมใจ สมคิด (2563, น. 121) สร้างจินตภาพการเคลื่อนไหวของหนอนหล่น ซึ่งเป็นหนอนผีเสื้อ ชนิดหนึ่งพบได้ตามป่าชายเลนภาคใต้ กวีใช้คำกริยาแสดงการเคลื่อนไหวของหนอน เช่น คืบคลาน กระดุกกระดิก และเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของหนอนกับเด็กหัดเดิน ทำให้เกิดภาพการเคลื่อนไหวของหนอนหล่นได้ชัดเจนในใจผู้อ่าน ในกวีนิพนธ์ *เสียงแม่ม่ายลงใน* ดังความว่า

ครอบครอง คีบคลาน เป็นย่านครอก
 คือระลอก หนอนหลน ต้นขี้เหล็ก
 ฤดูร้อน หนอนหลน ตัวเล็กเล็ก
 กระดุกกระดิก เหมือนเด็ก เพิ่งหัดเดิน
 กัดกิน ใบเขียว เหลือเรียวก้าน
 แล้วคืบคลาน ผ่านวงจร ก่อนเหาะเหิน
 เปลี่ยนหนอนดำ เป็นดักแด้ เขียวแระเงิน
 ไม่นานเกิน ผีเสื้อเหลือง จะเรืองไฟ

จินตภาพการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฝน ลม พายุ เป็นจินตภาพที่กวีหลายคนนิยมใช้เป็นกลวิธีในการนำเสนอภาพของธรรมชาติเพื่อสื่อภาพความมีชีวิตชีวาของธรรมชาติ เพื่อสื่อถึงธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์และงดงามในใจผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รฐ ระโนด (2530, น. 35) สร้างจินตภาพการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ลมพายุ กวีเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของเมฆกับการปิดม่าน ในคำว่า “เมฆทะมึนมีดมืดเหมือนปิดม่าน” เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพท้องฟ้าที่กำลังมืดก่อนจะเกิดลมพายุได้อย่างเด่นชัด ใน *คืนวันที่วาดหวัง* ดังความว่า

เมฆทะมึนมีดมืดเหมือนปิดม่าน
 ลมแปรปรวนป่วนปั่น, หวันสับสน
 ขาวดั่งเก้งยากไร้ทุรายทุรน
 เหมือนเรือวนลอยคว้างกลางทะเล

กวีเปรียบท้องฟ้าให้เป็นเวทีที่กำลังลดแสง-ปิดฉาก เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้การเปลี่ยนแปลงสถานะของอากาศ ขณะวรรคถัดมา “ลมแปรปรวน ป่วนปั่น, หวันสับสน” เป็นการสร้างความหมายของเกิดความรู้สึกความโกลาหลของลมก่อนพายุ ด้วย “ขาวดั่งเก้ง...ทุรายทุรน” แสดง ผลสะท้อนเชิงมนุษย์ ทำให้ความเคลื่อนไหวของอากาศส่งผ่านเป็นความระส่ำระสายต่อมนุษย์ สุดท้าย “เหมือนเรือวนลอยคว้างกลางทะเล” ใช้อุปมาและคำที่แสดงสภาวะสูญญากาศ ได้แก่ “วน” และ “ลอยคว้าง” เพื่อสรุปสภาวะไร้ทิศทางของสรรพสิ่งในห้วง ผลคือจินตภาพมิใช่เพียงการบรรยาย หากเป็นเครื่องมือวรรณศิลป์ในการจัดองค์ประกอบฉาก สร้างอารมณ์พะวง และชี้ความเปราะบางของมนุษย์ต่ออำนาจธรรมชาติ

สมใจ สมคิด (2563, น. 86) สร้างจินตภาพการเคลื่อนไหวของฝน กวีเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของฝนที่กำลังตกกับการเดินระบำ ดังคำว่า หล่นสาย ร่ำร้าย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพฝนตกที่มีความงดงามน่าชม ใน *เสียงแม่ม่ายลงใน* ดังความว่า

ระบำเม็ดฝน
ระบำเม็ดฝนที่หล่นสาย
ระบำร่ายสายน้ำใส
คล้ายส่งข่าวขับเคลื่อนมาเตือนใจ
บอกใบ้ให้ระวังฟังเสียงมัน

ในกวีนิพนธ์ รากนักร้อยรายนับแสน สมใจ สมคิด (2559, น. 173) ได้สร้างจินตภาพการเคลื่อนไหวของวิถีชีวิตธรรมชาติของทะเล โดยใช้จินตภาพการเคลื่อนไหวสมมุติให้ “คลื่น” ทำกิริยา “เหิน” และ “จวบ” กับ “หิน” และ “หน้าผา” ทำกิริยา “หยอกเย้า” กับ “ลม” เพื่อสื่อภาพความใกล้ชิดของธรรมชาติที่มีความเกื้อกูลรักใคร่กัน ใน รากนักร้อยรายนับแสน ดังความว่า

คลื่นเหินจวบหินยีนเพลงเหงา
หน้าผาหยอกเย้าลมว่าหวี
ขาวฟองล่องแกวมาเป็นทิว
มาไล่ผาโลมผิวแล้วลี้ลอย

บทนี้ทำให้เห็นบทบาทของ จินตภาพการเคลื่อนไหว ผ่านเส้นทางการเคลื่อนไหว “ไล่ ลี้ ลอย” ให้มิติสัมผัสแบบเนื้อของคลื่นที่ถูไถผิวผาอย่างอ่อนโยน ก่อนผันสู่ “ลี้” ที่สื่อความเร็วและความว่องไว แล้วคลี่สู่ “ลอย” อันหมายถึงภาวะไร้น้ำหนัก ล่องระเนระนาดไปตามกระแสน้ำ กวีเลียนความสั่นไหลของน้ำเพื่อทำให้ภาพ “คลื่น ผา และลม” ถูกบุคลาธิฐานให้มีอากัปกิริยา “หยอกเย้า” และถ่ายทอดสัมผัสอันเกื้อกูลขององค์ประกอบธรรมชาติในเชิงอารมณ์ได้อย่างมีพลัง

จินตภาพการเคลื่อนไหวในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้เกิดจากการพรรณนาเคลื่อนไหว ที่มีพลวัตทำให้แสดงภาพการเคลื่อนไหวของธรรมชาติอย่างมีชีวิต กวีใช้ศัพท์พจน์ ที่ถ่ายทอดเสียง แรง และจังหวะการเคลื่อนไหว และใช้อุปมา อุปลักษณ์ และบุคลาธิฐาน ที่มอบบทบาทการกระทำให้สรรพสิ่งในธรรมชาติ จินตภาพนี้เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ถูกสื่อทั้งทางสายตา ทางโสต และทางสัมผัสอย่างสอดคล้องประสานผลคือภูมิทัศน์ทะเล ลม ผืนทราย นักผู้ล่า ตลอดจนพายุถูกทำให้ “มีชีวิต” สะท้อนบริบทเฉพาะถิ่นภาคใต้ และสื่อสัมพันธ์ภาพระหว่างองค์ประกอบธรรมชาติอย่างเป็นระบบ

7.1.2 จินตภาพการได้ยิน

จินตภาพการเห็นเกิดจากการที่กวีใช้ประสาทสัมผัสทางหูได้ยินเสียงต่าง ๆ ได้แก่ เสียงพูดของมนุษย์ เสียงที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ฯลฯ เสียงดังกล่าวก่อให้เกิดเป็นภาพในใจของผู้อ่านจากการรับรู้เสียง ผ่านประสาทสัมผัสทางหูเช่นเดียวกับกวีในวรรณกรรมไทย กวีหรือผู้ประพันธ์สร้างจินตภาพการได้ยินเพื่อแสดงความดัง ความไพเราะของเสียงโดยเฉพาะในผลงานสร้างสรรค์ประเภทกวีนิพนธ์ กวีสืบทอดขนบโดยการนำเสียงธรรมชาติใกล้ตัว รวมถึงเสียงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติตามปกติและในอุดมคติ ตลอดจนเสียงจากสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นเครื่องดนตรีมาเทียบเพื่อสร้างจินตภาพเสมือนได้ฟังเสียงนั้น (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 120)

ในกวีนิพนธ์ไทยของกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพการได้ยินด้วยการเลียนเสียงธรรมชาติ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการเลียนเสียงของสัตว์และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพื่อให้ผู้อ่านได้ยินเสียงที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกของกวีอย่างเห็นภาพแจ่มชัดมากขึ้น ดังตัวอย่าง

สมใจ สมคิด (2563, น. 73) สร้างจินตภาพการได้ยินด้วยการเลียนเสียงร้องของจักจั่น และใช้คำซ้ำเพื่อซ้ำเสียงให้เกิดภาพบรรยากาศของป่าและเปรียบเทียบกับเสียงบรรเลงของดนตรี เพื่อเกิดจินตภาพแห่งเสียงอันไพเราะของธรรมชาติ ใน *เสียงแม่ม่ายลงใน* ดังความว่า

หึ่งหึ่งวูบไหวในว้าเหว
นอนปล่อยใจในเปลแห่งตามฝัน
ร่มไม้รายมนตร์ของคนธรรพ์
จักจั่นจับจองเจ้าประจำ
ประจำวันประจันหึ่งหึ่งหึ่งหรี
ดนตรีเพลงเดิมเดิมเพิ่มสูงต่ำ
ใบไม้ส่ายระริกพลิกร่ายรำ
ลือทำนองท่องลำน้าแห่งลำเนา

นอกจากการเลียนเสียงของสัตว์แล้ว กวีได้นำเสียงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติมาสร้างจินตภาพการได้ยิน ได้แก่ เสียงของฝนตก เสียงของลมทะเล กวียังแสดงฝีมือในการประพันธ์ด้วยการใช้จินตภาพการได้ยินที่แตกต่างเพื่อสื่อภาพบรรยากาศของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ต่างกันด้วย ดังตัวอย่าง รุญ ระโนด เลือกใช้เสียง “ลม” ในการสร้างจินตภาพของกวีนิพนธ์ทั้งสองบทด้วยการใช้การเลียนเสียงลมที่ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อมคนละแห่ง ลมในป่า กวีจะใช้เสียง “หวิววู” ในกวีนิพนธ์ *ทะเลดาว* และบรรยายเสียงลมในพยางค์ว่า “ลมอึงพัดอู่” ในกวีนิพนธ์ *คืนวันที่วาดหวัง* การเลือกใช้เสียงในแต่ละประเภทรูปนั้น กวีเลือกใช้ให้เหมาะกับจินตภาพของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สื่อภาพในระดับที่ต่างกัน ดังนี้

รุญ ระโนด (2533, น. 16) สร้างจินตภาพลมในป่า กวีจะใช้เสียง “หวิววู” เพื่อสื่อภาพของป่าที่กำลังจะเปลี่ยนเข้าสู่ฤดูฝน ใน *ทะเลดาว* ดังความว่า

หรีดหรีงเรไรระมเสียง
เดือนเสี้ยวคู่เคียงดาราฉาย
อึงอ่าอึงอลฝนพร่างพราย
กบเขียดเรไรรายคืนฝนพรำ
ลมพลิวหวิววูอยู่วาบวูบ
ไล้ลูปโลมหล้ากล่อมฟ้าฉ่ำ
เมฆมืดชักม่านวิมานดำ
ลำน้าแห่งวสันต์เริ่มบรรเลง

ในปรากฏการณ์การเกิดพายุฝน ลมในพายุ ระบุ ระโนด (2530, น. 45) ใช้เสียง “ลมอิงพัดอู้” “ครืนโครม” และ “เกรียว” เพื่อสื่อถึงเสียงการหมุนอย่างรวดเร็วของลมพายุ ทำให้เกิดภาพเหตุการณ์การเกิดลมพายุในท้องทะเลได้อย่างแจ่มชัด ระบุ ระโนด (2530, น. 45) ใน *คืนวันที่วาดหวัง* ดังความว่า

คืนนั้น.....
ท่ามกลางพายุจันทร์มัวหม่น
ลมอิงพัดอู้ - น้ำวน
เมฆฝนเรี่ยต่ายูรไร
เรือมาดเพรียวบางบนทางเปลี่ยว
ครืนโครมลมเกรียว, ลำพูไหว
หึ่งห้อยเรนหายสู่หนใด
ฟากฝั่งแสงไฟก็ฟางเพื่อน

กวีอีกคนหนึ่งที่มีการสร้างจินตภาพการได้ยินอย่างโดดเด่น คือ พนม นันทพฤกษ์ กวีจะเลือกใช้เสียงที่สื่อภาพปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นอกจะเกิดไฟระเบิดแล้ว ยังส่งผลให้เกิดจินตภาพธรรมชาติที่เด่นชัด พนม นันทพฤกษ์ (2541, น. 130) สร้างจินตภาพการได้ยินเสียงของฝนตกในป่า ใน *ทะเล ป่าภู และเพิงพัก* ดังความว่า

แนวป่าซ่าเสียงสายฝนสาด
แนวพายุพัดกระหน่ำโหม
พรั่งพรั่งพรูพรูเข้าจุใจ
ตระโหมแผ่นพื้นและป่าภู ฯ

พนม นันทพฤกษ์ (2531, น. 51) ใน *ณ เพิงพักกริมห้วย* ลมทะเล กวีจะเลือกใช้เสียง “วับวับ” เพื่อสื่อภาพการเกิดลมขึ้นอย่างรวดเร็วกะทันหัน ดังความว่า

ลมทะเลวูบมาวับวับ
ไม้ใบพลิกกลับกึ่งก้านสั้น
ท่ามกลางความเงียบสงบนั้น
เสียงสะอื้นถี่กระชั้น-ก็แผ่วโซย

โดยสรุป จินตภาพการไต่ยีนในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้ กวีใช้ศัพท์พจน์ คือการเลียนเสียงธรรมชาติศัพท์พจน์ การซ้ำเสียง/สัมผัสอักษร และการเปรียบเทียบกับเสียงดนตรีหรือเสียงธรรมชาติอื่น ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศของฉากและขึ้นย่นเชิงนิเวศว่ามนุษย์รับรู้ยู่ร่วมกับสรรพชีวิตผ่าน “เสียง” ที่เชื่อมโยงเครือข่ายธรรมชาติ ยืนยันว่าสุนทรียะแห่งเสียงคือฐานสำคัญในการสร้างภาพในใจของผู้อ่านและส่งเนื้อความของบทกวีไปสัมผัสถึงพลังของธรรมชาติ

7.1.3 จินตภาพการลิ้มรส

ในวรรณกรรมไทย กวีหรือผู้ประพันธ์มักสร้างจินตภาพการลิ้มรสใน ลักษณะของรสชาติทั่วไป เช่น รสหวาน รสเปรี้ยว รสฝาด รสขม โดยจะนำสิ่งใกล้ตัว โดยเฉพาะผลิตผลจากสัตว์และพืชมาแสดงจินตภาพเสมือนผู้อ่านได้ลองลิ้มรสด้วยตัวเอง กวีหรือผู้ประพันธ์มักสร้างจินตภาพเปรียบเทียบการลิ้มรสความหวานกับน้ำผึ้งและน้ำตาล หากไม่เปรียบเทียบเพื่อสื่อแสดงผัสสะทางการลิ้มรส มักจะใช้วิธีการพรรณนา (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 116)

ในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพการลิ้มรสในลักษณะการสร้างจินตภาพที่เปรียบเทียบกับรสชาติ มิได้เป็นการพรรณนาแสดงถึงผัสสะทางการลิ้มรสอาหาร แต่มุ่งแสดงการเปรียบเทียบกับ การดื่มด่ำความสวยงามของธรรมชาติ หรือพินิจธรรมชาติ เพื่อจินตภาพให้แก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่าง

พนม นันทพฤษ (2529, น. 63) สร้างจินตภาพการลิ้มรส คือคำว่า “แดดจืด” เป็นการใช้อุปลักษณ์ข้ามประสาทสัมผัส ที่ย้ายคุณสมบัติด้านรส คือ จืด มาอธิบาย “แสง” เพื่อสร้างจินตภาพธรรมชาติยามเช้า มีแสงแดดอ่อน ๆ ซึ่งถูกหมอกกรองจนสีสนับและความสว่างพร่าจาง กวีใช้จินตภาพการลิ้มรสมาสร้างจินตภาพบรรยากาศ เข้าที่หนึ่ง สงบ ให้เป็นรูปธรรม และถ่ายทอดแนวความคิดการดื่มด่ำและพินิจธรรมชาติผ่านรสสัมผัสที่ผู้อ่านรับรู้ร่วมได้ ใน *นกวัยเว้งฟ้า* ดังความว่า

ถึงเมื่อแดดจืดหมอกจาง คลายเวียคลุ่มว้าง
เพื่อเปิดฉายภาพแนวภู

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 75) ใช้การพรรณนารสชาติของฤดูฝนว่าเป็น “ฤดูที่น้ำหวาน” กวีสร้างจินตภาพการลิ้มรส ได้สื่อภาพการดื่มด่ำธรรมชาติในฤดูกาลที่มีความชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ได้เบ่งบาน ใน *บ้านน้ำค้าง* ดังความว่า

ฤดูกาลที่กำหนดฤดูหนึ่ง
ฤดูซึ่งธรรมชาติล้วนน้ำหวาน
ฤดูนั้นพืชพันธุ์ได้เบ่งบาน
แผ่กิ่งก้านเติบโตใหญ่เต็มแผ่นดิน

บุญ ระโนด (2559, น. 31) เลือกใช้ถ้อยคำสร้างจินตภาพการลิ้มรส กวีเปรียบเทียบรสชาติให้มีลักษณะคุณสมบัติตรงกับภาพที่กวีต้องการนำเสนอ เช่น การใช้อุปมาพรรณรสชาติเค็มกับบุคคลที่มีความตระหนี่ เห็นแก่ได้ ทำให้ทะเลเกิดกลิ่น “เค็ม” การเลือกใช้ถ้อยคำสร้างรสชาติดังกล่าวทำให้กวีนิพนธ์ฉายภาพได้ชัดเจนมากขึ้น ใน *ปากคำของแผ่นดิน* ดังความว่า

คนกับเรือเหวี่ยงกับงานผ่านร้อนหนาว
“คนเค็มทะเลเค็ม” - เข้มข้น
แผ่นดินไม่ดักคานเกินทานทน
เพียงมนุษย์ไม่จ้านทุกซ่าน
เสมอเรือเมื่อออกท่องทะเลร้าย
เผชิญหน้าท้าทายพายุบ้า
ความยิ่งใหญ่คือไม่ล่มจมธารา
คนมีค่าก็เมื่อผ่านการซิงชัย

โดยภาพรวม จินตภาพการลิ้มรสในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้มิใช่การบรรยายรสชาติอาหาร หากเป็นการใช้คำว่าด้วย “รส” ในฐานะอุปมาพรรณรสสัมผัส เพื่อนำคุณสมบัติของรสชาติ ไปกำหนดคุณภาพของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น แสง สี หรือบรรยากาศ กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านรับรู้จากผ่านรสสัมผัสทางภาษา เกิดประสบการณ์อ่านแบบหลายประสาทสัมผัส สร้างความหมายที่ขยายการรับรู้เรื่องแสง สี เวลา และคุณค่าของธรรมชาติอย่างมีน้ำหนักทางสุนทรียศาสตร์

7.1.4 จินตภาพการได้กลิ่น

ในวรรณกรรมไทย กวีหรือผู้ประพันธ์มักสร้างจินตภาพการได้กลิ่นโดย เปรียบเทียบกับกลิ่นของนาง ทั้งกลิ่นผม แก้ม หรือกายนาง กลิ่นเครื่องประทีป ผีของนาง ตลอดจนกลิ่นเครื่องนุ่งห่มของนาง ซึ่งปรากฏการสืบทอดเป็นชนบ ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 117)

กวีสร้างจินตภาพการได้กลิ่นจากการใช้ประสาทสัมผัสทางจมูกสุดคม เพื่อส่งให้ผู้อ่านได้รับกลิ่นนั้นเช่นเดียวกับกวี กลิ่นที่ปรากฏในจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย ได้แก่ กลิ่นหอมของธรรมชาติ และกลิ่นเหม็นจากการทำลายธรรมชาติ ดังนี้

การแสดงภาพของธรรมชาติอันสวยงามประการหนึ่ง คือ การสื่อให้รับรู้ถึงจินตภาพของกลิ่น เช่น กลิ่นหอมของดอกไม้ พันธุ์ไม้นานาชนิด เพื่อแสดงถึงความรื่นรมย์ของธรรมชาติ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 39) ได้สร้างจินตภาพการได้กลิ่น ด้วยการใช้อุปมากลิ่นหอมของดอกไม้ที่ส่งกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่วผืนป่าเพื่อสื่อภาพธรรมชาติที่งดงาม ใน *ป่าน้ำค้าง* ดังความว่า

จะปรากฏจิตรกรรมในวันพรุ่ง
 ว่าฟ้าสวาทอรุ่งประกายแสง
 ที่ดงดอนดาษดาระตะแดง
 จะประหน้าทาแบ่งเป็นปางาม
เมื่อนั้นหรือจะคลี่ผวย
ระบายกลิ้งอวลอวยออกใต้ถาม
 ลอยล่องท่องไปในเขตคาม
 ถึงความยากแค้นแสนต่ำบล

ในทางกลับกันเมื่อวิต้องการฉายภาพอันทรุดโทรมของธรรมชาติ ก็มักจะสร้างจินตภาพการได้กลิ่น โดยการใช้คำที่สื่อถึงกลิ่นเหม็น ได้แก่ “กลิ่นคาวเดิน” “ดมเหม็น” และ “ชมชื่นคอ” นอกจากนี้ยังมีคำบอกสภาพแวดล้อมที่ก่อกลิ่น เช่น “ขละเขลอะ เลอะ เประเปื่อน ปลัก ขยะขยุขยักคละคลักตม” ที่แม้ไม่ใช่คำกลิ่นโดยตรง แต่ทำหน้าที่สร้างบริบทของความสกปรก การหมักหมมให้กลิ่นเหม็นมีที่มา และทวีความเข้มข้นเพื่อแสดงภาพที่ธรรมชาติถูกทำลาย ตัวอย่างเช่น สมใจ สมคิด (2559, น. 189) นำเสนอจินตภาพของตมอันเหม็นคาว จากการที่คนทิ้งขยะในทะเลจึงเกิดมลภาวะทางทะเลและชายฝั่ง ใน *รากันร้อยร้อยนับแสน* ดังความว่า

ทะเลเลเทไม่ละจนขละเขลอะ
 ทะเลเลอะเประเปื่อนจนเป็นปลัก
 ชายทะเลหมดคุณค่าอันน่ารัก
 เพราะขยะขยุขยักคละคลักตม
ตมดำแตกดาวกลิ่นคาวเดิน
ตมเหม็นตอกหมุดการหมักหมม
 อายน้าเค็มเต็มปะแล่มเสียดแซมลม
ยามอยู่ใกล้ได้สูดดมชมชื่นคอ
 คนเข่นฆ่าทะเลทุกเวลา
 สารพัดสาระพาลงหาท่อ
 ทุกท่อทั้งเท่ายหลายทอดท่อ
 ดั่งทะเลเป็นบ่อคอยรอรับ

รัช ชาติดา (2541, น. 31) สร้างจินตภาพการได้กลิ่น โดยนำเสนอจินตภาพของกลิ่นเหม็นใหม่ที่เกิดจากการเผาป่า เพื่อสื่อบรรยายสาเหตุการเกิดควันจากไฟป่า ใน *นกเชิงภูเขาลวง* ดังความว่า

สุ่มไฟ, ใครไล่ควัน กลางหุบเขา
ให้ม้วนควันแผ่วเบาขึ้นเคลื่อนไหว—
ให้กลิ่นหญ้าไหม้แทรก ลมหายใจ
ให้เถาควันไฟว่อนความบางเบา

จินตภาพการได้กลิ่นในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้สร้างจินตภาพการได้กลิ่นจากการใช้อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และการเล่นเสียง เพื่อให้ผู้อ่าน “ได้กลิ่น” อย่างรูปธรรมและเชื่อมกับสัมผัสอื่น ดังนั้น “กลิ่น” ในกวีนิพนธ์เหล่านี้จึงขับเน้นคุณค่าธรรมชาติและวิพากษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริบทภาคใต้อีกด้วย

7.1.5 จินตภาพการสัมผัส

ในวรรณกรรมไทย กวีหรือผู้ประพันธ์มักสร้างจินตภาพเปรียบเทียบ การสัมผัสรับรู้ทางกายว่า ร้อน เย็น แข็ง อ่อน ในการใช้สื่อเปรียบเทียบเพื่อให้รับรู้ สัมผัสได้นั้น ส่วนใหญ่จะเทียบกับธรรมชาติที่มี คุณลักษณะของความร้อน เย็น แข็ง อ่อน เช่น ความร้อนกับไฟ ความเย็นกับน้ำ ความแข็งกับหินหรือ เพชร ความอ่อนนุ่มกับสำลี สิ่งที่น่ามาสร้างจินตภาพมักเป็นธรรมชาติที่พบเห็นได้ทั่วไป

จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยกวีภาคใต้ร่วมสมัย กวีสร้างจินตภาพการสัมผัส ซึ่งเกิดจากการใช้ประสาทสัมผัสทางซ้ายของต้นสัมผัสความรู้สึกต่าง ๆ เช่น หนาว ร้อน อบอุ่น ฯลฯ แล้วสร้าง กระบวนจินตภาพการสัมผัสดังกล่าวไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านสัมผัสความรู้สึกดังกล่าว เช่นเดียวกับกวี เช่น ความรู้สึกอ่อนอบอุ่นหรือร้อนเย็นจากการใกล้ชิดธรรมชาติ สัมผัสอันอ่อนโยนของธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 39) สร้างจินตภาพการสัมผัส กวีใช้คำเพื่อสื่อถึงสัมผัสของ ความเย็น เพื่อฉายภาพวิถีของชาตียมเยน ใน ป่าน้ำค้าง ดังความว่า

พอดาวแต่เม็ดเดือนดำน้ำค้างตก
ลมวกพัดวูบไปไม่ไหว
หิ่งห้อยกริดกรายอยู่ใกล้ไกล
เย็นลมโลมไล้อยู่ไปมา
ดวงไฟแต่งแต้มแซมทองทุ่ง
หวังไว้หามายมั่งแสงหา
พอเบ็ดไหนก็ได้รู้ว่าปูปลา
ขนาน้อยกลางทุ่งนาเคยมานอน
เกี่ยวเหยื่อแอบชอกไว้หลอกล่อ
เดือนสาดดาวทอล้อมหมานอน
ขนาน้อยมีสำเนาแห่งคำกลอน
พร้อมปลาเผาร้อนร้อนพอสำราญฯ

กวีสร้างจินตภาพจากการใช้คำว่า “ลมวกพัดวูบไปไม่ไหว” ให้ความรู้สึกเย็นวาบ จับปล้น ขณะที่ “เย็นลมโลมไล้” กวีใช้บุคลาธิษฐานทำให้ลมมีอากัปกริยา ลูบไล้ปลอบประโลม ผู้รับประสบการณ์จึงเสมือน

ถูกความเย็นและต้องผิวย่างอ่อนโยน วรรณจบ “พร้อมปลาเผา ร้อนร้อนพอสำราญ” เปิดมิติสัมผัสตรงข้าม คือ “ร้อน” ด้วยการซ้ำคำ “ร้อนร้อน” เพื่อเน้นความอุ่นระอุของอาหารและไฟ ครั้นผูกกับฉาก “ชนาน้อย กลางทุ่งนา” จึงเกิดภาพความอบอุ่นปลอดภัยของที่พักพำนักท่ามกลางคำคืน บทนี้ใช้จินตภาพการสัมผัส แบบ “ความเย็นของลมกับความอุ่นของบทนี้ใช้จินตภาพจากการสัมผัสความเย็นของลมและความร้อนของไฟที่เผาอาหาร” เพื่อแสดงคุณค่าธรรมชาติในฐานะพื้นที่พักพิงของมนุษย์

วีระศักดิ์ ยอดระบำ (2562, น. 82) ใน *นกเถื่อนเท่านั้นที่รู้ว่าฤดูใบไม้ผลิยังจะมา* สร้างจินตภาพ สัมผัสความอบอุ่นระหว่างธรรมชาติสู่ธรรมชาติ ได้แก่ คำว่า “ลูกไล่ อาบอุ่น” เพื่อสื่อภาพความเป็นเอกภาพของธรรมชาติ ดังความว่า

ลมต้นฤดูหนาวกำลังมา
ไอหมอกถักทอผ้าห่มอยู่กลางหุบเขา
สายแล้ว, แสงแดดลูบไล้ อาบอุ่นเทือกเขาให้ตื่นขึ้น
ทุ่งข้าวสีทอง ส่องประกายอยู่บนไหล่ดอย
ระหว่างลำห้วยและท้องฟ้า, ลิบ ๆ

รังสิมันต์ จุลหริก (2564, น. 57) ได้สร้างจินตภาพการสัมผัส กวีใช้คำเพื่อสื่อถึงสัมผัสของ ความอ่อนโยนของต้นหญ้าและสัมผัสความนุ่มของผืนหญ้าเปรียบเทียบกับพรม เพื่อฉายภาพการอยู่ ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ใน *สะพานบานในสถานการณ์ไม่ปกติ* ดังความว่า

พรมหญ้าอ่อนพอนอนทับราบกับพื้น
เห็นไม้ยืนต้นส่งาตุระหง
บ้างแซมมอส ไลเคน เห็นเฟิร์นปรง
บอกว่าดงป่านี่สุดม

นอกจากจินตภาพสัมผัสอันอ่อนโยนแล้ว เมื่อกวีต้องการกล่าวถึงภาพธรรมชาติที่โหดร้าย กวีจะ เลือกใช้จินตภาพการสัมผัสที่รุนแรง ได้แก่ “แผ่นดินเถื่อนสะเทือนไหวนรกสวรรค์” “ทะเลเลือดเดือดทะเลลึก หักตะบัน” ใน *รุญ ระโนด* (2533, น. 34) กล่าวถึงจินตภาพของลม “ลมสลาดัน” ใน *ทะเลดาว* ดังความว่า

“สลาดัน” ได้ก่อตัวทั่วถิ่นใต้
แผ่นดินเถื่อนสะเทือนไหวนรกสวรรค์
ทะเลเลือดเดือดทะเลลึกหักตะบัน
ท่วมเขตขัณฑสีมา, พามีตมน
ยะเยือกเย็นทุกเส้นหญ้าที่แหลกยับ
ตั้งตะวันแตกดับ, พยับฝน
หวิวหวั่นขวัญผวา-ประชาชน
จำผจญประจันหน้ามหาภัย

จินตภาพการสัมผัสในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยภาคใต้แปรภูมิทัศน์ธรรมชาติให้เป็น “ที่พำนักและพื้นที่ใคร่ครวญ” ของมนุษย์ เพื่อแสดงแนวคิดที่มนุษย์มีความใกล้ชิดธรรมชาติและสร้างถกเถียงเชิงจริยธรรมสิ่งแวดล้อมอย่างมีวรรณศิลป์

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นของจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ภาคใต้ร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจินตภาพที่นำเสนอภูมิทัศน์ของธรรมชาติภาคใต้ได้อย่างชัดเจน โดยสามารถแบ่งภูมิทัศน์หลักที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ คือ กลุ่มชายฝั่งทะเลท้องฟ้า และ กลุ่มเทือกเขาและป่าไม้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ตารางเปรียบเทียบลักษณะเด่นของจินตภาพธรรมชาติของกวีภาคใต้

กวี	ภูมิทัศน์หลักที่ปรากฏในกวีนิพนธ์	ลักษณะเด่นของจินตภาพธรรมชาติ
กนกพงศ์ สงสมพันธุ์	ป่าไพร เนินเขา หมอก เทือกเขา	จินตภาพแสง จินตภาพการสัมผัส
กานติ ฤ ศรัทธา	ทะเล ท้องฟ้า ป่า ฝน	จินตภาพแสง จินตภาพสี
พนม นันทพฤษณ์	ทะเล ท้องฟ้า	จินตภาพแสง จินตภาพสี
รัช ชาติดา	เทือกเขา สายหมอก ลำธาร	จินตภาพแสง
สมใจ สมคิด	ท้องฟ้า ทะเล ชายฝั่ง	จินตภาพสี จินตภาพการไต่ยีน
รัตนชาติดา แก้วพรหม	ทะเล หาดทราย	จินตภาพสี จินตภาพการเคลื่อนไหว
บุญ ระโนด	ทะเล ชายฝั่ง	จินตภาพสี จินตภาพการเคลื่อนไหว
รังสิมันต์ จุลหริก	เทือกเขา สายหมอก ป่า	จินตภาพแสง
วีระศักดิ์ ยอดระบำ	เทือกเขา สายหมอก ป่า	จินตภาพแสง จินตภาพการสัมผัส

แม้ทั้งสองกลุ่มกวีจะใช้ “จินตภาพแสง” และ “จินตภาพสี” เป็นลักษณะเด่นของกลวิธีการพรรณนาธรรมชาติ แต่กลวิธีและสาระสำคัญของงานกลับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กลุ่มชายฝั่งใช้กลวิธีที่เน้นพลวัตและความขัดแย้งของสีและเสียง เพื่อวิพากษ์ประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อยกระดับคุณค่าทางสุนทรียะของทะเล ในขณะที่กลุ่มภูเขาเน้นแสงที่ถูกกรองและสัมผัสที่นุ่มนวลอบอุ่น เพื่อสร้างความรู้สึก “ทำให้เป็นที่พำนัก” และเชื่อเชิญให้เกิดการครุ่นคิดใคร่ครวญถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

กวีใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างจินตภาพธรรมชาติที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้อุปมาอุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และสัทพจน์ พบว่ากวีเหล่านี้ได้มีลักษณะการสืบสรรค์การพรรณนาธรรมชาติจากกวีนิพนธ์ไทยดั้งเดิม ขยายขอบเขตความหมายออกไปสู่บทกวีเชิงนิเวศ (eco-poetics) เฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเปิดมิติใหม่ให้กับการตีความเชิงจริยธรรมสิ่งแวดล้อมในบริบทวรรณกรรมร่วมสมัย

7.2 แนวคิดที่สื่อผ่านจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย

การสื่อแสดงความคิดในงานสร้างสรรค์หรือวรรณกรรมนั้น ผู้สร้างงานใช้การสร้างจินตภาพเป็นสื่อเพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงสารหรือความคิดที่ตนต้องการนำเสนอ และยังเป็นกลศิลป์เชิงการประพันธ์ที่ช่วยกำหนดคุณค่าของงาน ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้อ่านขบคิดพิจารณาความหมายของสารในบทประพันธ์ (นิตยา แก้วคัลณา, 2563, น. 11)

จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย นำเสนอแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจแก่กวี ธรรมชาติคือครู และสื่อปัญหาวิกฤตธรรมชาติ

7.2.1 ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจแก่กวี

จินตภาพธรรมชาติอันปรากฏในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย สะท้อนให้เห็นทัศนคติของกวีที่มีต่อธรรมชาติว่า ธรรมชาติเป็นความงามอันเป็นแรงบันดาลใจและสร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่กวี ซึ่งเป็นการยืนยันว่า กวีมีความรักและผูกพันกับธรรมชาติในลักษณะใกล้เคียงกับกวีไทยโบราณทั้งหลาย ดังตัวอย่าง บทกวี “ปรากฏการณ์” ในกวีนิพนธ์ ป่าน้ำค้าง ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (2532, น. 43) กวีพรรณนาจินตภาพธรรมชาติอันงามวิจิตรจนทำให้กวีต้องเขียนกวีนิพนธ์ “ลมโยนยามเย็นตะวันยอเยย เพ็ญลอยดาวพร่างกระจ่างสี ราวจะเี่ยมหยาดงามยามราตรี รินร่ำคำกวีว่าน่ารัก” หรือ บท “เป็นกวี” ในกวีนิพนธ์ ทะเล ปากู และเพิงพัก ของพนม นันทพฤกษ์ (2541, น. 130) กวีได้ตั้งโคลงกระทู้บทหนึ่งอย่างเด่นชัดว่า “ธรรมชาติเป็นกวี” แหล่งกำเนิดของกวีคือธรรมชาติ หากไม่มีธรรมชาติก็ไม่มีการ

ธรรม - คือทางแต่งแล้ว โดยธรรม

ชาติ - ภพเป็นเพียงผล ประจักษ์ใกล้

เป็น - คนหากมีดดำ ในจิต

กวี - ภพจักแจ้งได้ ไปมี

จินตภาพธรรมชาติอันปรากฏในบทกวีจึงเป็นประจักษ์ภาพฝันและจินตนาการ อันเปี่ยมด้วยสุนทรีย์ เป็นการใช้จินตนาการสร้างธรรมชาติด้วยอารมณ์ฝัน มิใช่การพินิจธรรมชาติแล้วพรรณนาภาพที่เห็นด้วยตาของกวี หากเป็นภาพที่กวีสัมผัสด้วยจินตนาการของกวี ถ่ายทอดเป็นภาษาอันสร้างจินตนาการนั้นให้เป็นภาพอันกระจางงามต่อผัสสะการรับรู้ของผู้อ่าน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2556, น. 87) ธรรมชาติของภูมิภาคภาคใต้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่มีความหลากหลายและมีมิติเชิงความหมายที่ลึกซึ้ง และทำหน้าที่เป็นทั้งวัตถุแห่งการพินิจ และเป็นสื่อกลาง

ในการถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งเปิดโอกาสให้กวีได้สำรวจและนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงลึก รวมถึงการนำเสนอประเด็นทางสังคมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในบริบทร่วมสมัย

7.2.2 ธรรมชาติเป็นครู

อังคาร กัลยาณพงศ์ อาจจะเป็นกวีไทยคนแรกที่ประกาศว่า ธรรมชาติเป็นครูของตนทั้งในแง่ให้ข้อคิด ข้อธรรมะ และสอนสุนทรีย์แก่กวีเพื่อการศึกษาให้เข้าใจ “สัจจะ” และนำมาถ่ายทอดในงาน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2556, น. 59) ในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัยได้นำเสนอแนวคิดธรรมชาติเป็นครูผู้สอนสัจธรรม ผ่านจินตภาพธรรมชาติที่กวีสร้างขึ้นเพื่อแสดงการดำรงอยู่ของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติ เพื่อสื่อแนวคิดที่ว่า ธรรมชาติได้ทำหน้าที่เป็นสอนมวลมนุษยชาติให้ยอมรับและเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต ดังตัวอย่าง บท “ทะเลดาว” ในกวีนิพนธ์ ปากคำของแผ่นดินของ รุญ ระโนด (2560, น. 43) ที่สร้างจินตภาพการระเหยของน้ำค้างที่สอนกฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันเป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนา คือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน สรรพสิ่งทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป สิ่งนี้เป็นสัจธรรมที่จริงแท้ และเป็นกฎแห่งธรรมชาติที่เราทุกคนพึงรู้และเข้าใจเพื่อที่จะรับสภาพ

ระริกริ้วลัวไหวบนใบไม้
ก่อนจะแห้งเหือดหายไปทุกหน
บังเกิดเป็นสัจธรรมย่ำผู้คน
ให้พลีตัวอุทิศตนเช่นน้ำค้าง ฯ

หรือในบท “ฤดูใบไม้ร่วง” ในกวีนิพนธ์ ทะเล ป่าภู และเพิงพัก ของพนม นันทพฤษฯ (2541, น. 103) กวีได้สร้างจินตภาพการเบ่งบานของดอกไม้เพื่อต้อนรับฤดูกาลใหม่ เพื่อสื่อแนวคิดที่ว่า ธรรมชาติเหล่านี้เป็นสัจธรรมที่จริงแท้ และเป็นกฎแห่งธรรมชาติที่เราทุกคนพึงรู้และเข้าใจเพื่อที่จะรับสภาพความเป็นจริง

ธรรมชาติ-ธรรมดา, แห่งดงด่าน
และแม้มลเหินหนาวจะยาวนาน
ก็ยังมิไ้บานดอกกระบาย
บานแต่มีแซมสีขึ้นสดสวย
กรุ่นกลิ่นอวลอวยอยู่ทุกฝ่าย
เหยียดหยดกลีบกล้า-ขึ้นทำทวย
รับฤดูร้อนร้าย-ที่เร่งมา

กวีภาคใต้ร่วมสมัยได้นำเสนอแนวคิดนี้ผ่านการสร้างจินตภาพที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทเรียนสำคัญที่สอนให้มนุษย์ยอมรับและเข้าใจในสัจธรรม

ของชีวิต เพื่อสื่อถึงแนวคิดไตรลักษณ์อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา การนำเสนอเช่นนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การมองธรรมชาติในฐานะ “ครูผู้สอน” จากภายนอก แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเดียวกันนี้ โดยชีวิตของคนก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันกับน้ำค้าง ใบไม้ ดอกไม้ และสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ

7.2.3 ปัญหาวิกฤตธรรมชาติ

กวีภาคใต้ร่วมสมัยมองว่า การเกิดวิกฤตของธรรมชาติมาจากน้ำมือของมนุษย์ที่ขาด “จิตวิญญาณ” ของความเป็นมนุษย์ มีความโลภหลงเป็นที่ตั้ง จนมองข้ามการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ตลอดจนการทำลายดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังความในบทกวี “คำบอกเล่าของสามัญชน” ของ รุญ ระโนด (2533, น. 22) กวีสร้างจินตภาพความงามตระการของทะเลเพื่อจะตั้งคำถามว่า การเอื้อประโยชน์ทางทรัพยากรทะเลให้กลุ่มทุนเข้ามาแทนที่ประมงพื้นบ้าน “ทะเลทิพย์ธรรมชาติประหลาดล้ำ ได้ซุกซ่อนเงื่อนงำทุกสมัย ดูกลิ่นความหวังใครต่อใคร ก่อนจะมีประมงใหม่มาทดแทน” หรือในบทกวี “เททะเล” ของสมใจ สมคิด (2559, น. 189) กวีสร้างจินตภาพความหมั่นเนาของชยะทะเลอย่างแจ่มชัด จินตภาพกลิ่นที่ผู้อ่านเสมือนได้สูดดมกลิ่นชยะนั้นลอยออกจากบทกวี “ดมตำแตกดาวกลิ่นควาเด่น ดมเหม็นดอกหมุดการหมักหมม อายน้ำเค็มเต็มปะแล่มเสียดแซมลม ยามอยู่ใกล้ได้สูดดมขมขึ้นคอ” กวีภาคใต้ร่วมสมัยไม่ได้เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงวิกฤตธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเสนอทางออกของปัญหาผ่านการสร้างจินตภาพและสัจธรรมที่ลึกซึ้ง โดยชี้ให้เห็นว่าต้นตอของวิกฤตคือการขาด “จิตวิญญาณ” และความโลภของมนุษย์ และทางออกคือการฟื้นฟูคุณค่าทางจิตวิญญาณและจริยธรรมที่เคารพธรรมชาติ ตัวอย่างของจินตภาพธรรมชาติที่กวีสร้างขึ้นเหล่านี้มิได้พรรณนาธรรมชาติเพียงเพื่อสร้างความงามเชิงวรรณศิลป์เท่านั้น หากกวีต้องการสร้างความสะท้อนใจอันทำให้ผู้อ่านได้รับ “สาร” ที่กวีต้องการจะสื่อในการทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจและตระหนักถึงปัญหาวิกฤตธรรมชาติและปลุกสำนึกในการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามเอาไว้ประดับโลกต่อไป

8. บทสรุป

จินตภาพธรรมชาติกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้ร่วมสมัย ล้วนมีการนำจินตภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้เพื่อสื่อสารสำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก โดยกวีใช้จินตภาพเพื่อสื่อภาพทางผัสสะ คือ จินตภาพการเห็น จินตภาพการลิ้มรส จินตภาพการได้กลิ่น จินตภาพการได้ยิน และจินตภาพการสัมผัส ซึ่งการนำจินตภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้เพื่อสื่อสารสำคัญในกวีนิพนธ์ของกวีแต่ละคนล้วนมีลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างกันไปตามเนื้อหาของสารที่กวีต้องการนำเสนอ ดังจะเห็นจากรายละเอียดที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น

จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ภาคใต้โดดเด่นด้วยการใช้ภูมิศาสตร์เป็นแกนหลักในการสร้างความหมายโดยเน้นภาพทะเลและภูเขาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากกวีนิพนธ์ในภูมิภาคอื่นของไทย เช่น กวีนิพนธ์ภาคกลางที่มักเน้นจินตภาพแม่น้ำ ทุ่งนา ดังลักษณะจินตภาพของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พรรณนาภาพแม่น้ำในยามค่ำคืนที่เขาพบจากการไปส่องแพไ้วได้อย่างวิจิตรงดงาม และให้รายละเอียดต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียดละออ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างแจ่มชัด อีกทั้งยังกระทบผัสสะของ

ผู้อ่านอย่างครบถ้วนชัดเจน จนรู้สึกราวกับว่าได้อยู่ในเหตุการณ์ด้วยจริง เนาวรัตน์กล่าวถึงภาพแพไม้ไผ่ที่ ล่องผ่านแม่น้ำเรื่อยมา จากป่าที่เจียบบงผ่านหน้าผา ผ่านเกาะ แก่งที่น้ำเชี่ยวกราก ผ่านคิ่งแควต่าง ๆ เรื่อยมา (เบญจพร เนียรนาทสกุล, 2544, น. 92) หรือกวีนิพนธ์ภาคอีสานที่อาจเน้นจินตภาพของที่ราบสูง ท่งนา ดังจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ได้นำเสนอภาพบรรยากาศของท้องทุ่งข้าว เหลืองอร่าม แดดอุ่น ๆ ลมหนาวพัดมาเป็นระลอก ต้นข้าวไหวเอนลู่เอียงตามลม กลิ่นหอมคายข้าว (วิศรุต แก้วสมุทร, 2560, น. 99)

จินตภาพธรรมชาติที่กวีพรรณนาไว้อย่างแจ่มชัดงดงามเช่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในกวีนิพนธ์ นอกจากจะช่วยสร้างความไพเราะแก่บทประพันธ์แล้ว จินตภาพธรรมชาติยังสื่อแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจแก่กวี ในฐานะที่ธรรมชาติเป็นความงามอันเป็นแรงบันดาลใจและ สร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่กวี 2) ธรรมชาติคือครู ในฐานะผู้สอนสัจธรรมผ่านจินตภาพธรรมชาติที่กวี สร้างขึ้นเพื่อแสดงการดำรงอยู่ของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติ เพื่อสื่อแนวคิด ว่า ธรรมชาติได้ทำหน้าที่สอนมวลมนุษยชาติให้ยอมรับและเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต และ 3) สื่อปัญหาวิกฤต ธรรมชาติได้อย่างงดงามลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจและตระหนักถึงปัญหาวิกฤตธรรมชาติและ กระตุ้นสำนึกในการดูแลรักษาธรรมชาติให้คงอยู่

จินตภาพธรรมชาติทำให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจความคิดและสารที่กวีต้องการนำเสนอได้อย่างไพเราะ ลุ่มลึก และมีประสิทธิภาพ ดังที่กวีได้ใช้จินตภาพให้เกิดผลตามเจตจำนงของการสื่อสาร ทั้งสื่อภาพและความ โดยเบื้องต้นของการใช้จินตภาพเป็นไปเพื่อสื่อภาพให้บังเกิดในใจของผู้อ่านตามที่ผู้สร้างหรือกวีต้องการ กล่าวถึงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อสื่อความทั้งความที่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง ความคิดหรือทัศนคติของกวี และเพื่อสร้างความหมายที่ลึกซึ้ง รวมถึงเป็นเครื่องมือแสดงออกซึ่งสิ่งที่ป็นนามธรรมหรืออารมณ์ที่ ซับซ้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมทำให้การสื่อความเข้าใจได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การสร้างจินตภาพของกวี ยังเป็นไปเพื่อสร้างความงดงามแก่บทประพันธ์และแสดงถึงความสามารถของผู้สร้างด้วย (นิตยา แก้วคัลณา, 2551, น. 3) จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของกวีภาคใต้จึงเป็นมากกว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์ แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์และถ่ายทอดความคิดของกวี จินตภาพเหล่านี้สะท้อนถึงสายตา อันละเอียดอ่อนของกวีที่มองเห็นความงามและความสัมพันธ์อันซับซ้อนของธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดเป็นปรัชญาและมุมมองต่อชีวิตที่แตกต่างออกไป จึงเป็นเสมือนการยืนยันถึงตัวตน ของคนใต้ ที่ไม่อาจแยกขาดจากธรรมชาติของภูมิภาคได้ ทำให้งานกวีนิพนธ์เหล่านี้มีคุณค่าทั้งในเชิง วรรณศิลป์และเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรวิเคราะห์เปรียบเทียบจินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ภูมิภาคอื่น ว่ามีการนำเสนอจินตภาพ และสื่อแนวคิดผ่านจินตภาพธรรมชาติเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรศึกษาด้วยแนวทางการสืบสรรค์ (Creative perpetuation) เพื่อวิเคราะห์จินตภาพใน วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง/References

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2532). ป่าน้ำค้าง. นาค.
- กานติ ณ ศรีธา. (2538). แก้วขึ้นตามลำพัง. ตันอ้อ.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2528). วรรณคดีวิจารณ์. รวมสาส์น.
- รัช ธาดา. (2535). อุบลมหายใจ. ประภาคาร.
- รัช ธาดา. (2541). นกเขิงภูเขาหลวง. ใต้ดิน.
- นิตยา แก้วคัลณา. (2563). จินตภาพในวรรณกรรมไทย: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์การสืบสรรค์ และแนวทางการศึกษา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจพร เนียรนาทสกุล. (2544). จินตภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของอุชเชนี, เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และไพโรจน์ ขาวงาม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula DigiVerse. <https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2001.1681>
- พนม นันทพฤกษ์. (2529). คือนกกว่ายเว้งฟ้า. สู้ฝัน.
- พนม นันทพฤกษ์. (2531). ณ เฟิงพักกริมห้วย. สุขภาพใจ.
- พนม นันทพฤกษ์. (2541). ทะเล ป่าภูและเฟิงพัก. มิ่งมิตร.
- รังสิมันต์ จุลทริก. (2564). สะพรั่งบานในสถานการณ์ไม่ปกติ. สำนักกวีน้อยเมืองนคร.
- รัตนธาดา แก้วพรหม. (2552). ผู้ชนะ (พิมพ์ครั้งที่ 2). บ้านนุกะนุ่น.
- รัตนธาดา แก้วพรหม. (2556). บินหลงฟ้า (พิมพ์ครั้งที่ 1). บ้านนุกะนุ่น.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2540). สีสรรพวรรณศิลป์. ตันอ้อแถมมี.
- รุญ ระโนด. (2530). คืนวันที่วัดหวัง (พิมพ์ครั้งที่ 1). ประภาคาร.
- รุญ ระโนด. (2533). ทะเลดาว (พิมพ์ครั้งที่ 1). ประภาคาร.
- รุญ ระโนด. (2559). ปากคำของแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 1). ประภาคาร.
- วิศรุต แก้วสมุทร. (2560). คนพลัดถิ่นในกวีนิพนธ์อีสาน. วารสารมนุษยกับสังคม, 2(2), 89-107. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husocjournal/article/view/272361>
- วีระศักดิ์ ยอดระบำ. (2562). นกเถื่อนเท่านั้นที่รู้ว่าฤดูใบไม้ผลิยังจะมา. นาค.
- สมใจ สมคิด. (2559). รากนักร้อยรายนับแสน. นกเข้า.
- สมใจ สมคิด. (2563). เสี่ยงแม่มาลัยลงใน อาร์ตบุ๊กส์.
- สุจิตรา จงสถิตยพัฒนา. (2556). หวังสร้างศิลปินภูมิิต เพรตแพรว: การสืบทอดขนบกับการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.